

Već i sama koncepcija sveta i shvatanje ljudskih bića iz ugla antropozofije, vaspitačima i učiteljima dodjeljuju posebnu ulogu u valdorfskoj školi. Verovanje da je zadatak učitelja da pomogne razvoj i formiranje deteta, odnosno božanskog i duhovnog bića poslanog na zemlju iz duhovnog sveta, u samim nastavnicima budi poseban osećaj, ali i obavezuje na veliku odgovornost, posvećenost i predanost svakom svom učeniku.

Tekst koji sledi je deo završnog rada Dragane Tošć, na odeljenju za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu

O veličini i plemenitosti učiteljskog poziva Rudolf Štajner je govorio: „Moramo oživeti ideju da se, kada učitelj uđe u školu, ponaša poput doktora za razvoj ljudskog duha, koji pruža lek kulturnom razvoju dece koja se razvijaju... Vaspitanje može biti uspešno jedino ako se shvati kao lekovito, i kada učitelji sami postanu svesni da su oni ti koji leče“ (Steiner, 2001:243). Ipak, taj plemeniti zadatak, nikako ne može biti i lak, te stoga Štajner poziva na opreznost, jer „sve što kao učitelj uradim detetu u godinama školovanja potonuće duboko u njegovu fizičku, psihičku i duhovnu prirodu. Šta god da uradim da poseje seme na početku detetovog života, na neki način će živeti i delati ispod površine, čak decenijama, pojavljujući se očigledno mnogo godina kasnije, možda čak i na samom kraju života“ (Steiner, 1997:6). Zbog svega toga se u njegovim pisanim delima, u predavanjima koja je održao, ali i u samoj praksi valdorfskih škola, velika pažnja posvećuje upravo učiteljima.

Svaki učitelj valdorfske škole u svom radu ima potpunu slobodu. U školi se ne insistira na krutim pedagoškim dogmama, već se učitelji upoznaju se sveukupnim duhom antropozofskih pedagoških principa i metoda. Na osnovu toga postavlja se i prvi i jedini zahtev učiteljima u ovim školama a to je da se nikako ne vode uobičajenim načinima podučavanja, odnosno da se ne upravljaju prema unapred pripremljenim sadržajem koji će deklamovati učenicima iznova i

iznova. Naprotiv, učiteljima se savetuje da svakodnevno dolaze u razred sveži, oslobođenog duha, i naročito spremni da se suoče sa uvek novim situacijama i zadacima. Jer upravo to je osnovno shvatanje antropozofije – ona sama niti jedan njen deo ne mogu se naučiti, upamtiti i iznova ponavljati, već je živa i stalno se obnavlja u duši pravog antropozofa. Zbog toga antropozofija svojim učiteljima kao osnovni princip ističe njihovo kontinuirano samoobrazovanje i samorazvoj, kao najvažniji segment njihove pedagoške pripreme.

U skladu sa tim, za učitelja valdorfske škole nije presudno da poseduje znanja o pedagoškim metodama, već karakter i izvesno postojanje duha, koji će mu pomoći da ga učenici razumeju čim se postavi pred njima, i pre nego što počne da im se obraća. Potrebno je dakle da poseduje određeni stepen unutrašnjeg razvoja, da ne bude samo učen i iskusan već i preoblikovan u duši. “Doći će dan kada se neće proveravati nivo znanja koji učitelji poseduju, možda čak ni stepen poznavanja pedagoških principa, već kakvi su oni ljudi” (Steiner, 1996:68).

Zbog čega su značajni ličnost i karakter učitelja vidi se već prilikom upoznavanja razvojnih karakteristika i potreba učenika na različitim stadijumima. Na prvom razvojnom stadijumu, prilikom podučavanja dece uzrasta do sedam godina znanja koja vaspitač poseduje potpuno su neupotrebljiva. Na ovom uzrastu bitna je jedino priroda vaspitača, i ponašanje koje će dete posmatrati kao model koji će oponašati. Detetu je naročito na ovom uzrastu, ali i kasnije potreban vaspitač koji je srećan, koji predaje sa mnogo radosti, i koji je ispunjen iskrenom, bezuslovnom ljubavlju prema deci. Deca koja žive u takvoj atmosferi punoj ljubavi i topline i koja oko sebe imaju istinski dobre primere koje bi oponašali, imaju sve preduslove da se razvijaju na najbolji, njima najprirodniji način. Nakon sedme godine, ulaskom u drugi razvojni stadijum, učiteljeva znanja počinju da dobijaju na značaju, ali tek ukoliko se umetnički preoblikuju i izraze slikovito, kroz živopisne forme, omogućavajući učenicima na ovom uzrastu da razumeju i prihvate ta znanja. Osim toga, više puta do sada je spomenuto da je autoritet učitelja dece na osnovnoškolskom uzrastu jedini pravi vaspitač, zbog čega je veoma važno da učitelj zaista postane autoritet svojim učenicima, ali autoritet koji oni poštuju i prihvataju. Ukoliko učitelj “nosi” znanja u sebi u obliku suvih, nagomilanih činjenica, i ukoliko on predaje deci iz pukog osećanja dužnosti, drugačije će biti prihvaćen od učitelja koji odiše unutarjom toplinom i entuzijazmom prema onome što deci prikazuje. Aktivan i svakim delom svoje duše posvećen učitelj, koji razume, prihvata i koji se identifikuje sa znanjima koja iznosi, i koji sa puno ljubavi stupa pred učenike, predstavljaće autoritet koji će se razviti i prihvatiti prirodno, sa puno odobravanja i oduševljenja. Tek ulaskom učenika u treći razvojni stadijum, odnosno pri radu sa decom na uzrastu od četrnaest godina postaje važno koja znanja učitelj poseduje. Otvoreni ka spoljašnjem svetu, probuđene svesti i sposobnosti samostalnog zaključivanja, učenici su na ovom uzrastu sposobni da samostalno preispituju i prihvataju znanja koja im je učitelj kao autoritet „predao“, ali i znanja koja sada po prvi put uče. Osim toga, učenici u pubertetu imaju novu sliku idealnog učitelja. Njega karakterišu istinoljublje, promišljenost, prisebnost, brižljivost... Jedino takav učitelj nadahnjuje. Stoga, učenicima više nije potreban slepo prihvaćeni autoritet, već mentor vredan divljenja.

Umetnost kao vrlo značajan element valdorfskog vaspitanja i obrazovanja, ne može se uliti u duše dece ukoliko učitelj ne odiše čisto umetničkim osećanjima, radošću, ljubavlju prema svemu što postoji, snagom i energijom u radu. Na ovim osnovama razvijaju se iskrena osećanja za lepotu i umetnost, koja ostaju urezana u dušama dece čitavog njihovog života. Dalje, vrlo je važno da učitelj sam veruje i doživljava ideje i istine koje iznosi pred učenike. Jer, ono što on veruje i što je sam doživeo ima dugaćiji uticaj na decu od onoga što je samo kao teoriju prihvatio. "Učitelj koji nije zalutao u zemlju snova neće pomoći ni deci da se upuste u svet fantazije, bez obzira na to koliko je priča o bubama ili biljkama, slonovima i nilskim konjima ispričao" (Steiner, 2001:95).

U svojim filozofskim učenjima, Rudolf Štajner je dosta pažnje posvetio i učenju o temperamentima i njihovim karakteristikama, što je kasnije koristio i u razvijanju svoje pedagoške teorije i prakse. Konkretno, smatrao je da se, kako učitelji, tako i učenici ponašaju u skladu sa svojim temperamentom, odnosno u skladu sa dominirajućim karakteristikama jednog od četiri postojeća temperamenta: koleričnog, sangviničnog, melanholičnog i flegmatičnog. Svoja proučavanja je produbio do te mere da je utvrdio na koji način karakteristike svakog od temperamenta utiču na učiteljev stav i ponašanje u učionici. Svaki od njih u manjoj ili većoj meri, u različitim situacijama delovaće pozitivno odnosno negativno, te u skladu sa tim, Štajner smatra da je potrebno da svaki učitelj pre svega upozna sebe i karakteristike svog temperamenta. Na taj način će umeti da prepozna svoje pozitivne osobine, odnosno osobine čijem bi menjanju ili suzbijanju trebalo da se posveti. Osim toga, potrebno je i da u svakom svom učeniku prepozna dominirajući temperament, kako bi umeo da se adekvatno postavi prema svakom od njih (Steiner, 1997).

Ono što je posebno karakteristično u Waldorfskim školama, a kada su učitelji u pitanju, jeste težnja i traganje za mogućnošću da učitelj ne menja odeljenja u toku osnovnog obrazovanja, odnosno da jednoj grupi učenika bude učitelj makar u okviru glavne nastave u toku osam godina školovanja. Počevši od prvog razreda osnovne škole, pa sve do njenog završetka, a sve to kako bi stvorio što bliskiji odnos sa učenicima i kako bi što bolje upoznao prirodu svakog od njih pojedinačno. Svako novo odeljenje i ponovno upoznavanje svakog učenika pojedinačno, kao i odeljenja u celini, može dovesti do neravnoteže i manjih ili većih problema unutar ove grupe, a upravo se to želi na ovaj način izbeći. Umesto toga, učitelj i učenici zajedno će rasti sa svojim odeljenjem, i u takvom odnosu zajedno i učiti.

*Deo teksta završnog rada Dragane Tošić (VALDORFSKA PEDAGOGIJA –
KARAKTERISTIKE I KRITIKA) na odeljenju za
pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Beograd, septembar 2011.*